

Nr 178

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående fördelningen av statsanslagen till forskningsbiblioteken.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hedblom* och *Edström* (I: 123) och den andra inom andra kammaren av herrar *Keijer* och *Hamrin* i Jönköping (II: 160), har hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning i syfte att åstadkomma en väl avvägd anslagsfördelning till forskningsbiblioteken i allmänhet och de vetenskapliga specialbiblioteken i synnerhet.

Beträffande motiveringen för det motionsvis framförda yrkandet får utskottet hänvisa till motionen I: 123.

Statsutskottet har berett Sveriges vetenskapliga specialbiblioteks förening, Svenska bibliotekariesamfundet och Stockholmsbibliotekens samarbetsnämnd tillfälle att inkomma med yttranden över de väckta motionerna.

Sveriges vetenskapliga specialbiblioteks förening har anfört följande.

Föreningen instämmer i syftet med denna motion. Problemställningarna är väl kända, och föreningen anser åtgärder vara synnerligen nödvändiga. Då situationen är kritisk, bör Kungl. Maj:t, utan att avvakta resultatet av utredningar, redan nu vid budgetbehandlingen tillgodose specialbibliotekens behov av framför allt personal och tillmötesgå de förslag, som framställas av underordnade myndigheter.

Föreningen finner det även i högsta grad önskvärt, att ett råd eller en delegation, som kan avge yttranden i frågor, som rör såväl universal- som specialbiblioteken, tillsättes samt att i samma råd ingår flera representanter för specialbiblioteken. Härigenom skulle även olägenheten med att specialbiblioteken sorterar under olika departement undanröjas, och en likformig behandling kunna genomföras.

Svenska bibliotekariesamfundet har anfört bland annat följande.

Svenska bibliotekariesamfundet ber till alla delar få vitsorda de utomordentligt stora behov, som f. n. föreligga för de vetenskapliga biblioteken. Dessa behov måste tillgodoses, om landets forskning och högre undervisning skall kunna fullgöra sina uppgifter under rimliga betingelser. Samfundet får också understryka vikten av att en eventuell utredning icke fördröjer den mest trängande personalökning, av vilken såväl specialbiblioteken som de vetenskapliga allmänbiblioteken äro i behov.

Vad angår den utredning, om vilken motionärerna hemställa, ber samfundet få som sin mening framhålla dels att den synes väl motiverad, dels att den måste företagas genom ett mångsidigt sammansatt organ. Den lämpligaste åtgärden synes samfundet vara, att statsmakterna utan dröjsmål till-

sätta det redan länge påyrkade chefsrådet. Detta torde med fördel kunna utföra den föreslagna utredningen, därest den synes statsmakterna befogad. Det kan fortsättningsvis tjäna som ett samordnande och initiativtagande organ och som en central remissinstans i frågor rörande de vetenskapliga biblioteken. Samfundet ansluter sig i allt väsentligt till de synpunkter vilka — såsom ovan antytts — framförts av 1945 års universitetsberedning i dess tredje betänkande (SOU 1947: 75, s. 72 ff.). Det här framlagda förslaget tillstyrktes, såvitt samfundet har sig bekant, redan år 1948 av samtliga (eller i varje fall flertalet) remissinstanser. Dock torde enligt samfundets mening i det föreslagna chefsrådet böra ingå tre representanter för de vetenskapliga specialbiblioteken (universitetsberedningen föreslog endast en).

Stockholmsbibliotekens samarbetsnämnd har i sitt yttrande anfört följande.

Motionens inledande avsnitt berör en fråga av central betydelse för forskningsbiblioteken, nämligen den totala anslagsramens storlek samt avvägningen av de särskilda bibliotekens anslag sinsemellan. Nämnden delar de allmänna synpunkter, som motionärerna anför till stöd för införande av en mera rationell ordning än den hittillsvarande i dessa avseenden. Då motionärerna diskuterar frågan, huruvida en liknande automatik bör eftersträvas för beräkningen av anslagen till biblioteken som den som nu gäller beträffande utökningen av antalet akademiska lärartjänster, anser sig nämnden dock samtidigt böra erinra om att ett stort antal av våra forskningsbibliotek icke lyckats gentemot de anslagsbeviljande instanserna vinna gehör ens för en sådan automatik, som innebär att bokinköpsanslaget kompenseras för de senaste årens prisstegringar resp. verkningarna av den statliga omsättningsskatten.

Den av motionärerna avslutningsvis påtalade frånvaron av en central, statlig instans för handläggning av vissa för landets forskningsbibliotek gemensamma frågor framstår sedan länge som en påtaglig brist i vår biblioteksorganisation. Motionärerna erinrar om att redan 1945 års universitetsutredning väckte förslag om ett chefsråd för de vetenskapliga biblioteken. Sedan dess har utvecklingen inom biblioteksväsendet gått mot en allt större integrering, varigenom behovet av ett dylikt centralt organ alltmera accentuerats. Bildandet av Stockholmsbibliotekens samarbetsnämnd 1949 bör ses som ett försök att för stockholmsområdet skapa en instans med uppgifter delvis sammanfallande med dem som motionärerna avser skola fyllas av chefsrådet. Nämndens verksamhet under den gångna tolvårsperioden torde ha bidragit till att dokumentera behovet av en landsomfattande instans av antytt slag. Som ett exempel på denna nämndens verksamhet kan nämnas den sedan år 1953 på dess initiativ och delvis med stöd av fondmedel bedrivna bilservicen för lån mellan de skilda biblioteken inom Stockholm, genom vilken forskningsbibliotekens litteraturservice kunnat ytterligare rationaliseras och effektiviseras.

Sammanfattningsvis önskar nämnden framhålla, att det synes angeläget, att den av motionärerna förordade utredningen koncentrerar sitt arbete till frågan om ett chefsråd för de vetenskapliga biblioteken och ej sammankopplar denna fråga med andra biblioteksproblem, hur aktuella dessa än kan synas vara.

Utskottet delar motionärernas synpunkter rörande vikten av att forskningsbiblioteken upprustas, så att de kan fullgöra sin serviceuppgift på ett tillfredsställande sätt.

Som ett led i denna upprustning har i motionerna framförts förslag om en utredning i syfte att fastställa olika normer för bedömningen av anslagsbehovet hos de olika biblioteken och anpassa anslagen till dem efter dessa normer. Samtidigt föreslås inrättandet av ett permanent samarbetsorgan, ett de vetenskapliga bibliotekens chefsråd.

Utskottet, som redan år 1956 (utlåtande nr 50, s. 10) uttalade sig för ett samarbetsorgan för de vetenskapliga biblioteken, finner i nuvarande situation behovet av ett sådant vara ännu mera påtagligt. Ett chefsråd skulle — såsom också svenska bibliotekariesamfundet framhållit — med fördel kunna verkställa den i motionen föreslagna utredningen.

Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t prövar möjligheten av att inrätta ett chefsråd för de vetenskapliga biblioteken och för riksdagen framlägger det förslag, vartill prövningen kan föranleda. Utskottet förordar tillika, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anfört.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 123 och II: 160, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 28 november 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, fröken Andersson, herrar Axel Johannes Andersson, Thun, Per Jacobsson, Fritz Persson, Ragnar Bergh, Nils Theodor Larsson, Mårtensson, Bengt Gustavsson, Herbert Larsson och Eric Carlsson; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Almgren, Nilsson i Göingegården, Andreasson, fröken Elmén, fröken Olsson, herrar Arvidson, Lassinantti, Larsson i Hedenäset, Johansson i Norrköping, Gustafsson i Kårby, Löfroth och Nelander.